

Projekt jest współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz ze środków budżetu państwa. Przekraczamy granice

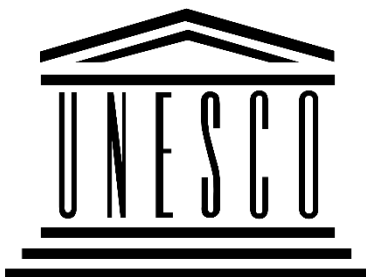
Twórcze napięcie.

Działania na styku niematerialnego dziedzictwa kulturowego i dizajnu

Tradycja to treści kultury przekazywane z pokolenia na pokolenie, które przez daną zbiorowość uznawane są za społecznie istotne dla jej współczesności i przyszłości – mówią antropologiczne definicje. Intuicyjnie rozumiemy, że to pojemna definicja, w której mieszczą się różne wytwory ludzkiej aktywności. Warto jednak je sobie nazwać i pamiętać, że tradycją są zarówno wytwory kultury materialnej, jak i elementy kultury społecznej oraz symbolicznej.

Czym jest niematerialne dziedzictwo kulturowe?

Elementem naszej tradycji i wspólnego dziedzictwa ludzkości jest tzw. niematerialne dziedzictwo kulturowe. „Niematerialne dziedzictwo kulturowe, choć kruche, jest niezmiernie istotne w procesie kształtowania tożsamości każdej grupy społecznej i jednostki. Przetrawanie dziedzictwa niematerialnego w jego wielkim bogactwie jest warunkiem utrzymania różnorodności kulturowej w obliczu postępującej globalizacji – mówią eksperci Narodowego Instytutu Dziedzictwa, instytucji zajmującej się ochroną naszej tradycji. Narodowy Instytut Dziedzictwa uznaje, że niematerialne dziedzictwo stanowią: tradycje i przekazy ustne, sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne, praktyki społeczno-kulturowe, wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata, umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym, jak i inne zjawiska budujące społeczności i ich tożsamość. Wartość tego dziedzictwa podkreśla także UNESCO, wskazując na fakt, że „... niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności”

(źródło:

http://niematerialne.nid.pl/Dziedzictwo_niematerialne/).

Unesco uchwaliło nawet w 2003 roku specjalną Konwencję w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W Polsce została ona wprowadzona w życie 16 sierpnia 2011 roku.

Przejawy dziedzictwa można w Polsce zgłaszać do wpisu na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W obecnej chwili na listę wpisanych jest 29 elementów, tak różnorodnych jak np. rusznikarstwo artystyczne i historyczne, hafciarstwo kaszubskie szkoły żukowskiej, bartnictwo, przywołówki dyngusowe w Szymborzu, czy sokolnictwo - żywa tradycja. Pełen skład Krajowej listy dostępny jest na stronie:

http://niematerialne.nid.pl/Dziedzictwo_niematerialne/Krajowa_inwentaryzacja/Krajowa_lista_NDK/.

Projekt jest współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz ze środków budżetu państwa. Przekraczamy granice

Metoda myślenia projektowego w ochronie dziedzictwa

Wpis na listę jest jedną z metod ochrony niematerialnego dziedzictwa w Polsce. Skutecznym sposobem jego rozwijania może być jednak także zupełnie działanie – mianowicie wykorzystanie współczesnych metod projektowych i współpraca z projektantami.

Jedną z interesujących metod pracy, zaczerpniętą ze świata dizajnu, jest tzw. metoda design thinking – myślenia projektowego. Przebiega ona w czterech etapach:

1. Odkrywanie – jest to etap pracy polegający na analizowaniu danego zjawiska, badaniu jego kontekstu, otoczenia, uwarunkowań prawnych, konkurencji itd. W tym etapie bardzo ważne jest zbadanie i zdefiniowanie potrzeb użytkowników czy odbiorców danego działania;
2. Definiowanie – to etap, w którym określa się cele działania, jego wartość i w którym tworzy się założenia projektowe;
3. Opracowywanie – tu szuka się i wypracowuje różne sposoby rozwiązania postawionego problemu, prototypuje te rozwiązania i testuje;
4. Realizacja – praca nad konkretnym rozwiązaniem, wprowadzenie go na rynek.

To, co jest najważniejsze w tej metodzie, to pozyskiwanie indywidualnej perspektywy, praca z użytkownikami, którzy dzielą się swoją wiedzą i doświadczeniem i współtworzą końcowe rozwiązania. Dodatkowo praca przebiega w interdyscyplinarnych zespołach, metodą warsztatową, a wymyślone na koniec rozwiązania są testowane i ulepszone.

Metoda design thinking została zastosowana m.in. w projekcie związanym z szukaniem sposobów zachowania i rozwoju niematerialnego dziedzictwa Opolszczyzny, jakim jest obyczaj malowania porcelany.

Fot. Stowarzyszenia Kraina św. Anny

Stowarzyszenie Kraina Św. Anny i regionalne centrum dizajnu Zamek Cieszyn przeprowadziły w 2017 roku projekt pn. Malowane dziedzictwo bez granic. W jego toku po raz pierwszy zastosowano metodę myślenia projektowego (design thinking) do wypracowania nowych form i sposobów zachowania tradycji malowania porcelany. Chodziło także o sprawdzenie tej metody w odniesieniu do niematerialnego dziedzictwa w ogóle i znalezienie modelu działania, który mógłby być wykorzystany w ochronie innych elementów polskiego niematerialnego dziedzictwa.

Projekt jest współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz ze środków budżetu państwa. Przekraczamy granice

Malowanie porcelany na Opolszczyźnie

Praca rozpoczęła się od zbadania obecnego stanu zachowania, kultywowania, produkcji i sprzedaży malowanej ceramiki opolskiej. Prowadzono przegląd dostępnej literatury, przeprowadzono badania i obserwacje etnograficzne, a także wywiady z osobami malującymi i sprzedającymi gotowe wyroby. Zorganizowano także dwudniowe warsztaty, których uczestnikami były osoby z regionu związane z malowaniem ceramiki. O konsultacje poproszeni zostali także dodatkowo projektanci-ceramicy.

Fot. Agnieszka Okos

Efekty pracy były bardzo interesujące. Okazało się, że główną artykułowaną potrzebą w regionie jest zachowanie nie tyle zwyczaju malowania porcelany, ale samego opolskiego wzoru, którego określona kolorystyka i kształty pełnią ważną rolę: wzmacniają poczucie tożsamości Opolan. Większy nacisk w regionie powinien zostać zatem położony na szukanie nowych

form promocji opolskiego wzoru i znalezienie usług i produktów, które będą go przekazywały w interesujący dla współczesnych odbiorców sposób. Tropem może być upraszczanie procesów technologicznych (w tym np. malowanie tylko jednego elementu wzoru czy wykorzystanie kalki) i korzystanie ze współcześnie dostępnych technologii przy jednoczesnym stwarzaniu szans na rozwój lokalnej przedsiębiorczości.

W wyniku projektu opracowano też sposoby na wykorzystanie nowych kanałów promocji i edukacji w zakresie malowania wzorów opolskich (np. poprzez

wykorzystanie webinarów), stworzono koncepcje usług turystycznych, których elementem byłyby nowe doświadczenia: spotkanie z twórcą malującym porcelanę, samodzielne wykonanie ceramicznych naczyń na kole garncarskim, wreszcie malowanie. Wymyślono w jaki sposób i z jaką ofertą dotrzeć do zróżnicowanych grup odbiorców – wycieczek szkolnych, bogatszych klientów z zagranicy, czy indywidualnych klientów szukających autentyczności. Wszystkie pomysły i projekty zostały opisane w raporcie „Malowane dziedzictwo bez granic”, dostępnym on-line. Teraz czekają one na wdrożenie. Stanowią też dowód i przykład jak w innowacyjny sposób zachowywać i rozwijać to, co mamy tak drogiego – nasze niematerialne dziedzictwo kulturowe.

Lubomira Trojan

Zamek Cieszyń

